

KULTURVÄRDEN

HISTORIENS VÄV
Så formades Sverige

PEPPRIG DEKOR
Ornässtugan i fin form

TIDLÖS AMBASSAD
På besök i New Delhi

HELGOPRISET 2023
Kulturhuset fick äran

ORÖRD UTKIKSPUNKT
Gamla gymnasiet i Karlstad

ETT MÄRKLIGT LIV
Badins väg till friheten

K

Nyrenoverat i
ROSENBAD

FRED PÅ JORDEN

NEJ, OVANSTÅENDE rubrik blev inte årets julklapp i år heller, hur mycket man än önskar sig det. Det blev ett sällskapsspel, även om vi naturligtvis tycker att Kulturvärden är en ännu bättre gåva. Men kanske är sällskapsspel precis vad vi behöver i dessa oroliga tider?

Hursomhelst, i det här numret av Kulturvärden sätter vi ljuset på Rosenbad, som står nyrenoverad och klar sedan ett par månader tillbaka. Regeringen har flyttat in och därmed sluts dörrarna igen kring denna hemlighetsfulla fastighet. Men Kulturvärden har fått gå på en spännande rundvandring.

Vi har också tagit oss långt utanför landets gränser och hälsat på i New Delhi. När den svenska ambassaden byggdes i slutet av 1950-talet uppmärksammades framför allt de två manliga arkitekterna, varför vi denna gång låter inredningsarkitekt Malene Bjørn få stå i rampljuset.

Vi bjuder även i år på ett pepparkakshus, den här gången bakat av konditor Livia Thors på Ornässtugan. Dessutom presenterar vi Helgoprisvinnaren samt visar hur bra svr:s storsatsning Historien om Sverige kompletterar svf:s arbete med att levandegöra våra fastigheter.

God jul och trevlig läsning önskar redaktionen!

MIA FERNLUND
chefredaktör

FOTO JEANETTE HÄGGLUND

Museets lanterniner byggs om

FOTO ÅKE E:SON LINDMÄN

De 33 lanterninerna på Moderna museets tak ska byggas om. Hur kommer det sig, Ragnar Stenport, projektägare Statens fastighetsverk?

– Takets tätskikt och system för takavvattning har visat sig ha brister, vilket lett till läckage vid större nederbörd men även problem med kondens. Vi ska därför åtgärda bristerna i de 33 lanterninerna, men också bygga om dem för att de ska bli mer energieffektiva och välfungerande.

Vad fyller lanterninerna för funktion?

– De låter dagsljuset silas ner i utställningssalarna, som vid behov kompletteras av artificiellt ljus.

Moderna museet har ju haft fuktproblem tidigare och var stängt i två år. Kommer museet att tvingas stänga även nu?

– Det stämmer. Men den här gången stänger vi inte hela museet. Fuktskadorna berör den tillfälliga utställningssalen på 1 100 kvadratmeter som är Moderna museets scen för den inlånade konsten. Den kommer att hålla stängt under entreprenadtiden.

Arbetet med att resa ställning och väderskydd sker i november och arbetena med taket är planerade att pågå till hösten 2024.

MIA FERNLUND

KULTURVÄRDEN NUMMER 4, 2023

Statens fastighetsverk ger ut Kulturvärden fyra gånger per år för att du ska få kunskap om Sveriges kulturarv. svf:s uppgift är att se till att fastigheternas själ och karaktär lever och bevaras till kommande generationer. Genom staten är du delägare, tillsammans med tio miljoner andra svenskar.

Ansvarig utgivare

Thomas Johansson

Chefredaktör Mia Fernlund

Redaktionell produktion

Intellecta

Redaktör Johan Wickström

Art Director Sara Bidö

Korrektur Helena Walldow

Texter Mattias Boström,

Frida Claesson, Mia Fernlund,

Elisabet Hesseborn, Claes

Olsson, Maria Uggle, Elisabet

Lorenz Werner, Johan

Wickström

Foto ArkDes, Helen Axelsson,

Malene Bjørn, Anders Bodin,

Ida Borg, Melker Dahlstrand,

Åsa Ehliis, Mia Fernlund,

Mikael Gustavsen, Jeanette

Hägglund, Bert Leandersson,

Åke E:son Lindman, Ulrika

Malm, Stadsmuseet i Stock-

holm, Erik Olsen, Claes Olsson,

Magnus Reuter Dahl, Ödeshögs

hembygdsbok

Illustration Veronica Ballart

Lilja

Repro Turbin

Tryckeri Norra Skåne Offset

www.sfv.se

issn 1104-845x

Omslaget Trapputsmyckning

i Rosenbad.

Foto Åke E:son Lindman

Kontakta oss

Kundservice <https://order.flowy.se/statensfastighetsverk/selfservice>

eller 08-52218352

Redaktionen kulturvarlden@svf.se eller 010-4787000

Postadress Kulturvärden, Box 2263, 103 16 Stockholm

FOTO ÅKE E. SON LINDMÄN

6

ETT GYLLENE TILLFÄLLE
På upptäcktsfärd i Rosenbad

FOTO MELKER DAHLSTRAND

16

FÄRGSTARK VINNARE
Kulturhuset i Stockholm fick Helgopriset 2023

FOTO STY/ANJA FERNLUND

20

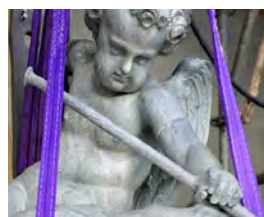
ORNÄS PREPPAR INFÖR JUL
Konditorns första pepparkakshus

FOTO AGOSTPHOTOS

24

PÅ PLATS I HISTORIEN
Berättelserna som väver oss samman

BILDEN 5
Slottsskulptur med hälsningar från förr

ANEKDOTEN 14
Upptågsmakaren som blev en hedersman

KARLSTAD 30
Gamla gymnasiet får nya lungor

NEW DELHI 32
Stilsäker ambassad firar 65-årsjubileum

RISINGE 38
1400-talsmålningar i varsamma händer

FOTO SFV/CLAES OLSSON

Nypodd om Sveriges historia

I **BÖRJAN AV NOVEMBER** var det premiär för SFV:s nya podd: På plats i historien. Den handlar om några av platserna och människorna som format det som är dagens Sverige. I tio poddavsnitt, som knyter an till SVT:s storsatsning Historien om Sverige, följer vi med programledaren Malin Åkersten, arkeologen Magnus Reuterdahl och andra experter från Statens fastighetsverk till många fler historiska platser. Platser där du idag kan uppleva, se och känna på vår gemensamma historia. På plats i historien finns där poddar finns.

FOTO MELKER DAHLSTRÄND

INGRID EIKEN LÄMNAR ÖVER STAFETTPINNEN

EFTER SEX ÅR som generaldirektör lämnar Ingrid Eiken Statens fastighetsverk (SFV) i slutet av februari 2024. SFV har gått i mål med den förändring som Ingrid Eiken hade i uppdrag att genomföra. Dessutom är SFV:s största renovering, Rosenbad, precis klar.

– Nu är det fokus på nya frågor och nya projekt. Det är med andra ord rätt timing för en ny generaldirektör att ta vid, säger Ingrid Eiken.

FOTO SFV/MARTIN PERSSON

ARKITEKTSTIPENDIER FÖR RESSUGNA

ÄR DU ARKITEKT med resedrömmar vid Boverket, Riksantikvarieämbetet, Statens fastighetsverk eller länsstyrelserna? Då är det dags att söka von Rothsteins resestipendium. Tidigare stipendiater har bland annat åkt till Japan, Svalbard och Köpenhamn.

Sökande kan få stipendiemedel för studieresor, boende, inträden, litteratur med mera. Anmälan är öppen till den 29 mars. Läs mer på sfv.se/rothstein

FOTO BERT LEANDERSSON

GYMNASIUM TAR PLATS I GÖTA HOVRÄTT

FRÅN OCH MED hösten 2025 blir Jensen gymnasium SFV:s hyresgäst i det gamla arkivet vid Göta hovrätt i Jönköping. Med anor från 1800-talet är arkivet ett av landets äldsta och bäst bevarade domstolsarkiv. Lokalerna kommer fram till dess att genomgå en varsam renovering och invändig ombyggnation till gymnasieskola där tidstypiska detaljer bevaras och återskapas.

Även själva domstolsbyggnaden är ledig att hyra. Den byggdes för Göta hovrätt som efter 370 år flyttat till mer ändamålsenliga lokaler. Se www.sfv.se/uthyres

KULTURVÄRDEN SOM JULKLAPP

ÅRETS JULKLAPP 2023 är sällskapsspel, enligt HUI Research. Det kan säkert vara en trevlig gåva. Men komplettera gärna med en njutbar bildningsgåva och ge dina vänner en prenumeration på Kulturvärden. Den går också hem i dessa tider.

Du tecknar den på <https://order.flowy.se/statensfastighetsverk> eller via Kulturvärdens kundservice på 08-522 183 52.

Blytung tidskapsel

DEN PÅGÅENDE fasadrestaureringen av Stockholms slott är den största i modern tid och omfattar ungefär 30 000 kvadratmeter fasad. Nu har arbetet kommit till slottets södra sida där sex trofégrupper återmonteras på fasaden.

– Trofégrupperna är i grunden symboler för krigets ära och tecken på seger, även moraliskt. Hela södra fasadens mittendel, med sitt väldiga triumfbågemotiv och alla skulpturala utsmyckningar, var tänkt som en hyllning till Karl XII, säger restaureringsarkitekten Anne Teresiak.

Blyskulpturerna, som smyckat slottets fasad sedan 1730-talet, restaurerades för 30 år sedan och var i relativt gott skick. Men på grund av de omfattande stenbytena under och bakom skulpturerna var det nödvändigt att demontera dem. De har under ett års tid haft en säker plats i Åkers styckebruk där de nu restaureras en efter en. I en av skulpturerna återfanns en tidskapsel, i form av en flaskpost från 1890-talet, vilken även innehöll en hälsning från 1990-talet.

När den sköra 1800-talshälsningen konserverats ska de båda hälsningarna åter placeras i en av trofégrupperna, tillsammans med en hälsning från vår tid.

Guldrummet är en del av restaurang Rosenbad som ritades av Ferdinand Boberg. Stuckornamenten på bilden är väldigt tidstypiska. I stort sett varje platta har en individuell utformning och beskriver väl jugendtidens estetiska ideal.

MAKT MED PRAKT

Efter fyra år och närmare tre miljoner arbetstimmar är kvarteret Rosenbad nyrenoverat och Regeringskansliet har flyttat tillbaka. Utan att tumma på de kulturhistoriska värdena har de forna bankpalatsen blivit mer funktionella och anpassats till moderna lagkrav och krav på säkerhet.

TEXT Maria Uggla och Elisabet Hesseborn
FOTO Åke E:son Lindman

1. Sveriges mest mediala fasad Rosenbad har en spännande historia. Namnet kommer från den badstuga som en gång legat här. Om platser och hus kunde prata skulle det bli ett myller av berättelser om allt från blommiga hälsokurer och skånska bönder till politiker i spännande överläggningar.

2. Ett exempel på Bobergs omsorg om detaljer.

3. De gamla bankpalatsens arkitektur har varit viktig att bevara. I nya Rosenbad finns många exempel på detta; Skånebankens stora hall med fantastiska väggar i vit och röd marmor har blivit träffpunkt och mötesplats.

De fyra huskropparna invid Strömmen som utgör kvarteret Rosenbad i centrala Stockholm är totalt 28 500 kvadratmeter och förvaltas av Statens fastighetsverk (sfv). Vid förra sekelskiftet var detta Stockholms finanscentrum som utgjordes av tre bankpalats: Stockholms Stads Sparbank, Skånebanken och Nordiska Kreditbanken. I den fjärde byggnaden, AB Rosenbad, fanns lägenheter och restauranger.

Staten köpte hela kvarteret i slutet på 1970-talet och en större ombyggnad var färdigställd 1981 då Regeringskansliet flyttade in. Därefter har endast löpande underhåll gjorts.

Hållbarhet och återbruk i alla led har varit målet när Rosenbad har rustats för framtiden.

2 600 PERSONER har jobbat med alltifrån att minska energiförbrukningen till att renkacka storsten från sfv:s lager i Vallentuna. Däremot hittar man inga återvunna badkar från tiden då Rosenbad var ett badhus som erbjöd hälsobringande bad i oljor av rosor och liljor.

– Efter 40 år var Rosenbad i stort behov av upprustning. Byggnadens installationer hade uppnått sin livslängd. I hela projektet har vi strävat efter hållbarhet i alla led. Målet var redan från början att uppnå Miljöbyggnad silver för renoveringsarbetet, som startade 2019, säger Peter Wallin, fastighetsdirektör vid Statens fastighetsverk.

Den största förändringen i nya Rosenbad är att ett nytt, centralt trapphus har byggts för att förbättra tillgänglighet,

Peter Wallin, fastighetsdirektör vid Statens fastighetsverk.

Konstnären Cecilia Edefalks
konstverk "Blå himmel" möter
besökaren i den nya entrén.

Den nya trappan förbättrar
tillgängligheten i Rosenbad.

4. Vid sekelskiftet var marmorkaféet Bella Venezia ett av de populära vattenhålen i Rosenbad. I marmorkaféet ingick också Restaurang Rosenbad med påkostade interiörer ritade av Ferdinand Boberg, The Grill Room och en festvåning. Under

många år hölls pressmöten i Bella Venezia som nu är en plats för möten och mingel.

5. Den största förändringen i nya Rosenbad är det centrala trapphuset och nya hissar som förbättrar tillgänglighet, logistik och orienterbarhet.

FAKTA ROSENBAD

Antal rum: 1 000

Antal dörrar: 1 500

Antal meter korridor: 1 700

Antal golvkanaler: 387

Antal öppna spisar: 12

Antal armaturer: 7 575

Antal markiser: 250

Antal toaletter: 91

logistik och orienterbarhet. Klimatanläggning och ventilation har moderniserats och nya system för värme och kyla samt ny elanläggning har installerats. Energianvändningen beräknas minska med 30 procent efter ombyggnaden. Dessutom har fasader och tak, innergårdar samt fönster och ytskikt renoverats. Också Rosenbadsparken har återställts.

De nya kontorsrummen är enkla och funktionella, medan de tidigare bankhallarna och det som ursprungligen var restaurang har förvandlats till entréhallar och representativa ytor för mingel och möten.

De gamla bankpalatsens arkitektur har varit viktigt att bevara. I Statens fastighetsverks vårdprogram står att "Rosenbad ska bevaras, vårdas och underhållas så att inga av dess exceptionella kulturhistoriska värden går förlorade".

I nya Rosenbad finns många exempel på detta: Skånebankens stora hall med fantastiska väggar i vit och röd marmor har blivit träffpunkt och mötesplats. Ferdinand Bobergs bankhall, som tidigare var Nordiska Kreditbanken med entré från Drottninggatan, har återställts med spröjsat glastak likt originalet.

BELLA VENEZIA VAR ursprungligen café och det mesta är original i rummet där pressmöten hölls tidigare. Nu har rummet återställts till en vacker lokal för möten och mingel. I nya Rosenbad är pressmötena i ett annat rum och journalisterna har en egen entré med ingång från Drottninggatan.

– Det känns bra att åter vara på plats i Rosenbad. Byggnaden är nu anpassad till 2020-talets krav samtidigt som arkitekturen från förra sekelskiftet har tagits väl till vara. Nyrenoverade Rosenbad uppfyller våra förväntningar på en modern och funktionell arbetsplats och vi är väldigt nöjda, säger Henrik Holmer, förvaltningschef i Regeringskansliet. *

7

6

8

RENOVERINGEN I SIFFROR

Antal statsministrar under projektet: 3

Antal inblandade personer i projektet: 2 600

Antal arbetstimmar i projektet: ca 2,9 miljoner*

Antal ton rivningsmassor: 19 805

Antal meter borrade geoenergihål: 5 700

Minskad energianvändning: 30 procent

* Byggledere, projektörer och entreprenörer.

6. Det nyrenoverade bankvalvet i tidigare Skånebanken byggdes av nyheten armerad betong och de mekaniska låsen var tekniska underverk på flera ton.

7–8. Vita matsalen i det som en gång var Restaurang Rosenbad är numera konferenslokal. Stället öppnade vid sekelskiftet och var under många år en innerrestaurang för dåtidens kändisar och regerings- och riksdagsmän. När Norge brutit unionen med Sverige 1905 samlades till exempel en grupp ministrar i Vita matsalen och drog upp riktlinjerna för en ny koalitionsregering. En överläggning som förhindrade att krig utbröt mot Norge.

Ferdinand Bobergs bankhall,
tidigare Nordiska Kreditbanken
med entré från Drottninggatan,
har återställts likt originalet.

1760 överlämnas den tioårige slavpojken Gustaf Badin Couchi som gåva till det svenska kungaparet. Det är inledningen på ett märkligt livsöde, där Baudin efterhand blir änkedrottning Lovisa Ulrikas trogne sekreterare som bland annat mäklar fred mellan henne och sonen Gustaf III.

TEXT *Elisabet Hesseborn* ILLUSTRATION *Veronica Ballart Lilja*

Anekdoten: Drottningens förtrogne

KLOCKAN BÖRJAR närma sig tre i den ljusa julnatten när en vagn i största hemlighet anländer från Svartsjö slott till slottet Fredrikshof. Det är änkedrottningen Lovisa Ulrikas hovkvartermästare Laurent och hennes ständigt lojale tjänare "morianen" Badin. De får tillgång till drottningens privata rum och i största hast rafsar de ned papper, huller om buller, i en koffert och beger sig åter ut i natten.

För på lustslottet Svartsjö ligger Lovisa Ulrika svårt sjuk – faktum är att hon är döende. Trots att hon några dagar tidigare

återförenats med sin äldste son kung Gustaf III efter en infekterad konflikt är deras uppdrag att se till att hennes privata dokument inte hamnar i kungens händer. Vid återkomsten till Svartsjö är Lovisa Ulrika redan död och de hjälps åt att bränna alla papper i den öppna spisen där en eld brinner trots den varma sommarnatten. Drottningens hemligheter är räddade.

Det är ingen slump att det är drottningens "morian" som fått detta viktiga uppdrag. Hans namn är Gustaf Badin Couchi och han står sedan länge den kungliga familjen mycket nära.

Hans märkliga livsöde är en del av en lika bisarr som mörk trend under 1700-talet, då Europas högadel och kungahus importerade slavpojkar från de europeiska slavkolonierna.

I EFTERLÄMNANDE anteckningar minns och reflekterar han själv över sitt liv som började på andra sidan Atlanten i Västindien, där hans familj ägdes av den danske guvernören över Saint Croix. Släktens namn var Couchi, men i övrigt minns han inte mycket av sitt första hem. När guvernören 1758 återvände till Danmark tog han med sig den då omkring åtta år gamla pojken.

År 1760 överlämnas den lille slavpojken som en gåva till det svenska kungaparet. Hans "fostermoder Louvisa Ulericka" ger

honom en experimentell och fri uppfostran enligt Rousseaus idéer, filosofen på modet. Han växer till en början upp helt utan regler och begränsningar – ett naturbarn – och han får namnet Badin efter det franska ordet för "upptågsmakare".

Så småningom får han utbildning men som vuxen fortsätter han att vara en självklar medskapare i hovets lekar och festligheter. Han blir drottningens förtrogne sekreterare. När hon ligger för döden i juli 1782 gör Badin sitt bästa för att mäkla fred mellan mor och äldste sonen i den infekterade konflikten gällande vem som egentligen är far till landets nya tronföljare.

Om detta skriver Badin; "På Swartsjö är en äldrig lind som

tros blifwit planterat af endera Gustaf Adolphe eller och af drottning Christina, det hwar till denna lind som jag stemde mötte emellan broder och syster". Gustaf III möter sin syster Sofia Albertina som lojalt stått vid sin mors sida och några dagar senare kan Badin från tröskeln till drottningens sovrum se mor och son mötas en sista gång.

*»Han var föder bland träilar,
vandrade bland dem men
då ljuset tändes önskad han
dö den frijes död.»*

TROTS VREDEN ÖVER tilltaget med moderns brända dokument belönar Gustaf III Badins lojalitet med tre kronohemman till hans uppehälle. Som en fri man kan Badin nu titulera sig bonde. Han gifter sig två gånger men förblir barnlös. Med tiden skaffar han sig både bildning, ett ansenligt bibliotek och rykte som en hedersman.

Han umgås i samhällets toppskikt och är en framstående medlem i flera av tidens populära ordnar. Han dör stilla 1822 och begravs på Katarina kyrkogård. På försättsbladet till sin kvarlämnade bibel har han själv skrivit "Han var föder bland träilar, vandrade bland dem men då ljuset tändes önskad han dö den frijes död". *

KÄLLOR: Lars Wikström, Fredrik Adolph Ludvig Gustaf Albrecht Badin-Couschi – Ett sällsamt levnadsöde (Släkt och hävd nr 1 1971); Ola Larsmo, Skuggan av Badin: några dagboksanteckningar av Gustav III:s "morian" 1906; Badins Biographie 1814, parbricole.se.

En öppen och ständigt lysande byggnad, där alla kan se vad som pågår innanför glaset. Kulturhuset är också en blåmärkt byggnad av Stadsmuseet, vilket innebär att den har synnerligen höga kulturhistoriska värden.

LIVE I
HÖST
KULTURHUSET
stadsteatern

MARS
GRAV
2/12

JOEL
ALME

WITCH
CLUB
SATAN

IN
COGNITO

Felicia
Takman

Lucianoz
30/12

eric
gadd

WITCH
CLUB
SATAN

MEMO
RIALS

HELGOPRISET 2023

glasklar VINNARE

En klassisk kulturbyggnad i ständig rörelse, men alltid trogen ursprungsidén. Nu har Kulturhuset i Stockholm vunnit Helgopriset 2023 för den minutiösa och omsorgsfulla renovering som genomförts av Ahrbom & Partner.

TEXT Johan Wickström
FOTO Melker Dahlstrand

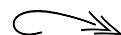
Ett kulturens vardagsrum mot det kommersiella centret. Det var visionen när Kulturhuset invigdes i oktober 1974. Men det var på vippen att det inte blev något hus.

När Peter Celsing och hans byrå hade vunnit arkitekttävlingen 1966 med sitt nydanande förslag fanns det inga pengar att bygga för. Räddningen kom när riksdagen ringde och ville ha en temporär lokal under ombyggnaden av det ordinarie riksdagshuset.

– Vi fick två veckor på oss att rita ett förslag. Utan den beställningen hade det inte blivit något kulturhus. Men genom intäkterna från riksdagen fanns det pengar att bygga vidare hela huset, säger Per Ahrbom, ”Celsing’s högra hand”, som fortfarande efter snart 60 år arbetar med ”sitt” hus.

Riksdagsledamöterna kunde komma på plats 1971 och därefter fortsatte utbyggnaden av det övriga huset som alltså stod klart tre år senare. När riksdagen flyttade ut 1983 byggdes plenisalen om till en stor teaterscen, helt i linje med intentionerna för huset.

Nu efter runt 50 år är det en ikonisk byggnad som de flesta besökare har en relation till. Ett hus där man fikar, gått på teater, tagit med barnen till lekrum, lånat böcker, sett utställningar eller bara spelat ett parti schack. Men också en fastighet som delvis förvanskats med nya tillägg och givetvis slitits av alla

Café, bibliotek och biograf.
Kulturhuset är en levande och dynamisk miljö. I taket har ursprungliga aramturner hängts upp med nya ljuskällor.

besökare: uppemot 2 miljoner personer per år strömmar igenom.

2015 tog Stockholms stad beslut om att göra en genomgripande teknisk upprustning av Kulturhuset och Teaterhuset. De tekniska systemen var utjänta och sedan huset byggdes hade det tillkommit nya tekniska krav på bland annat energianvändning, personsäkerhet och tillgänglighet. Det var bakgrunden till den övergripande renovering som genomfördes mellan 2016 och 2020 och som inkluderade såväl tekniska installationer, fasad som färgsättning, möbler, armaturer och övriga interiörer.

Uppdraget gick till Ahrbom & Partner som nu fått Helgopriset för sin insats, i konkurrens med ett 30-tal andra projekt. Juryn lyfter speciellt fram den långsiktiga förvaltningen och det osvikliga fokuset på att ”utveckla byggnaden utifrån föränderliga behov utan att förlora den ursprungliga visionen av

JURYNS MOTIVERING:

”Vinnaren av 2023 års Helgopris visar att det är möjligt att både skydda och förstärka en värdefull arkitektonisk grundidé genom omsorgsfull och eftertänksam förvaltning av arkitekturens kvaliteter över tid. Ett unikt engagemang, som varat i mer än ett halvt sekel, med osvikligt fokus på att utveckla byggnaden utifrån föränderliga behov utan att förlora den ursprungliga visionen av en arkitektur som är öppen, demokratisk och tillgänglig för alla.”

en arkitektur som är öppen, demokratisk och tillgänglig för alla”.

Den första och största åtgärden som genomfördes var bytet av glasfasaden, som hade nått sin tekniska livslängd.

– Vi gjorde oerhört många glas-tester innan. Vi tog ut vår beställare dag och natt, i regn och sol, för att testa vilka glassorter som gav bäst resultat. Det slutade med att vi valde en järnfri treglas isolerruta med mer än fyra gånger bättre energivärden och ökad genomsiktighet, säger Per Ahrbom.

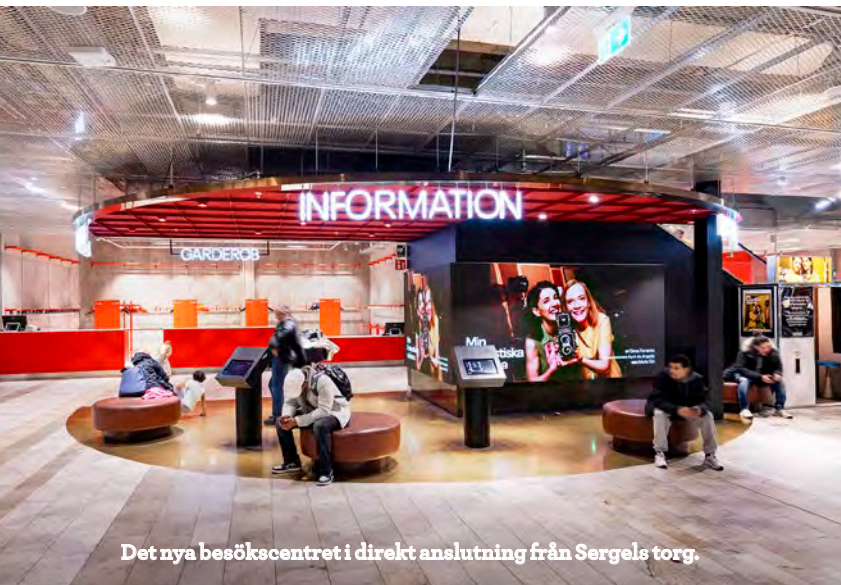
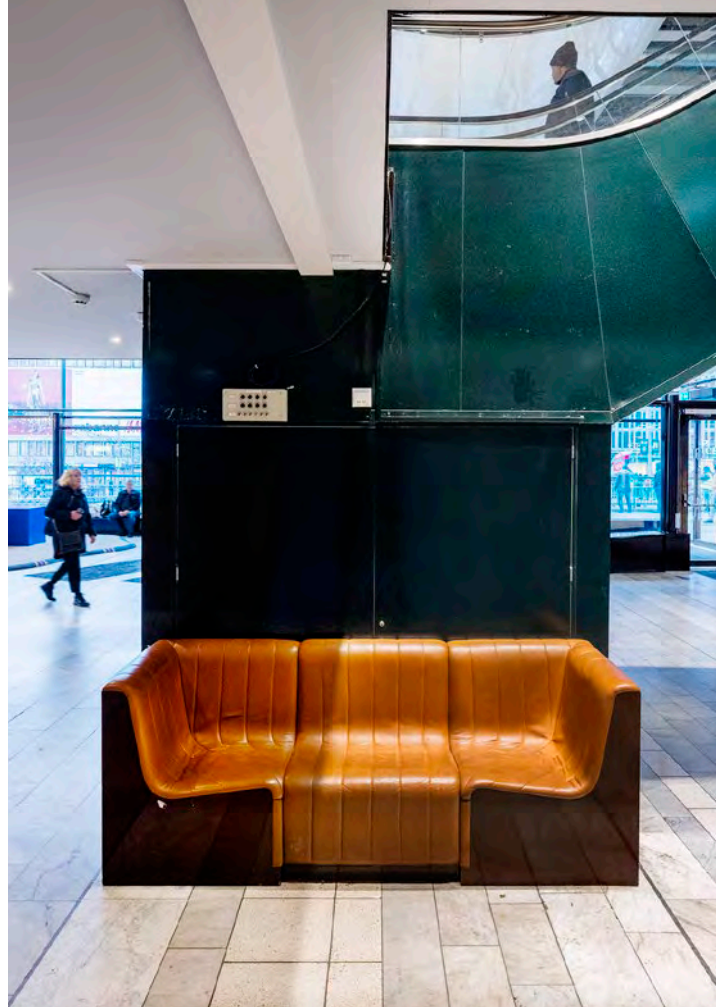
– Och det är ju precis som Celsing ville ha: maximal öppenhet utåt. Han såg huset som en bildskärm, ett slags väderskydd med en massa aktiviteter.

VÄL INNE KAN besökaren upptäcka en mängd funktionella förbättringar, som till exempel det nya besökscentret på bottenplan och den tydliga och enhetliga skyltningen som gör det lätt att orientera sig. Även formmässigt är det mycket som sticker ut. Till exempel har 150 Celsingfätöljer renoverats och placerats ut. De färgstarka draperierna av Olle

Kulörstarka färger och rå betong är karaktäristiska drag i huset.

En av alla inbjudande Celsingfåtöljer som placerats ut.

Det nya besökscentret i direkt anslutning från Sergels torg.

Baertling i Hörsalen har nytillverkats av Handarbetets vänner. Och ursprungliga takarmaturer har satts upp, med ny Led-belysning.

– Vi har velat skapa en helhet i byggnaden. Utmaningen var att välja ut vad vi skulle göra efter att det tekniska var klart. Vi valde ut de mest karaktäristiska delarna i huset och gjorde punktinsatser, säger Pernilla Remröd, handläggande arkitekt

på Ahrbom & Partner, som även lyfter fram det goda samarbetet med beställare och entreprenörer som en framgångsfaktor.

En av de större insatserna var att återställa den ursprungliga betongen på ytor som målats över med plastfärg. Där fick man testa flera olika typer av blästring. Samtidigt är den starka färgsättningen en del av husets karaktär, så på ett antal platser har man också tillfört nya högblanka och kulörstarka ytor som kontrasterar fint mot den råa betongen (där man här och var även kan se hål och krokar som vittnar om historiens gång).

RENOVERINGEN AV Kulturhuset vann Helgopriset i hård konkurrens med fyra andra nominerade bidrag: Lunds domkyrka, Krematoriet i Norrköping, Mäseskärs fyr och Klosterhuset vid Vreta kloster (se Kulturvärden 3/23).

Under Helgogalan på Moderna museet den 21 november fick Per Ahrbom och Pernilla Remröd ta emot Helgostatyetten under stort jubel.

– Det känns alldeles fantastiskt. Det är som i skolan – att få högsta betyg, sa en röd Per Ahrbom efter prisutdelningen.

För juryns ordförande Karin Svenonius, kulturarvsspecialist på SFV, är det ett långt och intensivt juryarbete som nu slutförts.

– Det känns väldigt fint att priset går till Kulturhuset. Renoveringen är så omsorgsfullt och eftertänksamt utförd utifrån husets ursprungliga idé. En besökare idag anar nog inte vilken möda som lagts ner, säger Karin Svenonius. *

FOTO MIKAEL GUSTAVSEN

Glada miner efter prisutdelningen. Fr v: Ingrid Eiken, generaldirektör SFV, Karin Svenonius, SFV, ordförande i Helgojury, arkitekterna Pernilla Remröd och Per Ahrbom från Ahrbom och partner, Haris Zaimovic från Stockholms stad och Anna Lysholm, projektledare.

PEPPAR PEPPAR
ta i deg

Vi avslutar det historiska jubileumsåret 2023 för Gustav Vasa med att bygga Ornässtugan som pepparkakshus, inklusive det berömda dasset. Det är inte det enklaste vi har visat, men ett av de vackraste.

»*Räckets utskurna rosor har jag markerat som stjärnor i kristyr.*«

Idén till ett pepparkakshus tog form vid Kulturvårdens besök vid Ornässtugan hösten 2022. Ornässtugans konditor Livia Thors tände på idén, skapade en modell och bakade huset där Gustav Vasa sägs ha undkommit sina fiender genom att fly genom dasset.

– Ornässtugan har många vinklar och detaljer så jag har gjort den i liten skala och förenklat, men valt att behålla de detaljer som jag tycker är utmärkande för byggnaden.

FÖR ATT BYGGNADEN ändå ska få rätt känsla så har Livia Thors markerat vissa delar med kristyr.

– Räckets utskurna rosor har jag markerat som stjärnor i kristyr. När det gäller fönstren har jag bara skurit ut dem på kortsidorna där de väldigt karaktäristiska

jungfruburarna är. Resterande fönster har jag markerat i kristyr i stället för att delarna inte ska bli så sköra.

**+
Livia Thors mallar
och instruktioner till
pepparkakshuset samt
recept på pepparkaks-
deg och kristyr
finns på svf.se**

DASSET ÄR EN viktig del av Ornässtugan, så det är förstås med. Och när man senast renoverade taket så la man dit näbbspån med sin speciella kantiga form, som Livia Thors har ritat med kristyr.

– Kristyren på trapphuset ser lite annorlunda ut, eftersom det taket faktiskt är annorlunda. Och så har jag valt att markera fönstren med kristyr så att man ska se de olika rummen – museirummet och festsalen.

– Det kluriga var framför allt att göra trapphuset, som är svängt. Det löste jag genom att grädda den delen runt en rulle av folie. Sedan drog jag försiktigt loss delen när den svalnat. Det kan vara bra att göra ett par stycken eftersom de lätt går sönder. *

Konditor Livia Thors visar
stolt upp sitt stilige hus, där
hon själv skapat modellen.

NYCKELN TILL HISTORIEN

Historien om Sverige är Sveriges Televisions satsning för att skildra den stora berättelsen om vårt land. Statens fastighetsverk förvaltar många kulturmiljöer som speglar viktiga skeden i denna långa process – och där de olika berättelserna är nyckeln. De är en del av den väv som är historien om Sverige.

TEXT *Elisabet Hesseborn*

FOTO: VIKTOR DIBLSTRAAND

Suntaks kyrka.

Sommarens besök i den medeltida kyrkan i Suntak i Västergötland fick mig att fundera på tid och de historiska spåren vi ser runt omkring oss. Den lilla romanska stenkyrkan var socknens samlingsplats i 800 år innan en ny kyrka byggdes 1902. Den är ett exempel på de tidigaste stenkyrkorna i vårt land. Men den rymmer också lager på lager av levd historia. Innanför en stenmur ligger den vigda jorden och kyrkbacken där små och stora händelser i socknen dryftats. När jag sätter den stora nyckeln i låset kan jag höra hur den järnskodda dörren går upp med ett knarr på samma gångjärn som tjänat sitt syfte i hundratals år. Där inne har sänger och predikningar ekat upp mot Adam och Eva i paradiset och jag kan inte låta bli att lägga handen mot kyrkbänkarna av trä

från 1700-talet – slitna lena av sockenfolkets ständiga greppande med frusna eller varma händer, mjuka eller valkiga, stora som små.

DEN VERKLIGA NYCKELN till platser som Suntak är historisk kunskap och ju mer jag lär mig, desto mer vill jag veta. Vilka glömda händelser ryms mellan de tjocka stenväggarna? En poetisk tanke slår mig – av fornsvenskans hænda, ”att gripa med handen”, har vi fått ordet händelse och det är händer som bokstavligen har format kulturmiljön, vare sig de har slitit på träet, burit murbruket eller undertecknat besluten. Berättelserna om dem kan se olika ut men de knyter ihop olika händelser, platser och dem som levt där – som trädarna i en väv. Vi funkar på samma sätt då som nu och vi är skapta för att ta in och dela kunskap med varandra i form av berättelser på olika sätt.

Suntak är en av de många kulturmiljöer som Statens fastighetsverk förvaltar. Den är

bland annat en del i en större berättelse om tro och religion i vårt land. Att knyta en plats till ett större sammanhang, exempelvis hur kristnandet tog sig uttryck i Sverige, och jämföra med andra fastigheter kan bidra till förståelsen för de stora historiska sammanhangen.

BYGGNADSKONST HAR alltid varit av central betydelse för människan och samhället, den har också gett uttryck för staten och dess sätt att organisera och manifesteras sig. Allt från stora monument till minsta skvaltkvarn kan vara delar av stora övergripande berättelser om hur riket enats och hur den moderna staten växt fram, om hur kunskap, bildning och kultur tagits i statens tjänst, om förutsättningar för ekonomi och handel, tro och religion samt vård och fostran och inte minst om maktbalans genom integration och expansion.

Berättelser om platser kan också fokusera på

djupet – längs med de långa tidstrådarna i väven. Ett landskap rymmer många lager av möjliga berättelser – ibland helt tydliga men ofta ofullständiga. Området kring det mytomspunna Omberg i Östergötland är ett exempel på en central plats som brukats, formats och tolkats i maktens närvaro under mycket lång tid.

DEN SOM BESÖKER Alvastra pålverk vid Dags mosse – inte långt från klosterruinen – lämnas ofta med långt fler frågor än svar. Hemlighetsfullt vajar gräset och vassruggarna vid mossen som berättar föga om att det under mark ligger rester efter en mycket märklig anläggning. Där byggde människor för 5 000 år sedan en pålbyggnad bestående av två stora plattformar av trä. Den exakta kunskapen om vad dessa använts till har för länge sedan gått förlorad men i mossen återstår fortfarande mycket att hitta, lämningar som delvis kan skriva om vår historia. Andra

»Att få uppleva och känna spåren av historien ger oss en möjlighet att förstå oss själva och det samhälle vi lever i.«

Den gamla kyrkan i Suntak rymmer inte mer än cirka 40 personer. Under den katolska tiden saknade kyrkan bänkar och koret delades av från församlingen med ett korskränk. På 1700-talet fick kyrkan ett målat tak och nuvarande bänkinredning.

Kanske himlade munkarna med ögonen åt den bestämda kvinnan och hennes uppenbarelser. Heliga Birgitta bodde i klostret med sin sjuka make Ulf Gudmarsson och vid hans död 1344 kastar hon sin vigselring vid graven för att tjäna gud. Hennes skrifter gläntar på en spännande dörr in till 1300-talets värld.

spår här är nyare, till exempel gravfält från brons- och järnålder. De berättar att människor har fortsatt att bo vid Omberg. Trakten har troligen varit en centralplats vid vikingatidens början. 2014 upptäcktes resterna av en möjlig hallbyggnad. Kanske höll en storman sina gästabud här i slutet av 1000-talet.

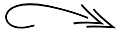
På 1100-talet blev Alvastra säte åt Sverkerätten – en av de kungaätter som kämpade om makten i det som så småningom ska bli Sverige. Kung Sverker d.ä mördades 1156 på väg till julottan, men redan 1143 grundade han och drottning Ulvhild ett av Sveriges första kloster vid sin gård. Klostret var under 400 år ett av de rikaste och mäktigaste i landet. Det var i Alvastra kloster som den heliga Birgitta vid 1300-talets mitt fick många av sina mest omtalade uppenbarelser.

Under Vasatiden etableras den svenska centralmakten och klostergodset Alvastra blir, som så många andra av kyrkans gods i samband med reformationen, en kungsgård. Klostret stängdes och byggnadsmaterial hämtas bland annat till uppbyggnaden av Vadstena slott. Gården blir så småningom adels-gods fram till reduktionen 1680 då det blev ett militärt boställe. Sedan 1875 är Alvastra en statlig arrendegård, där nu en och samma familj har drivit ett modernt lantbruk sedan 1930.

svt:s Historien om Sverige har valt att fokusera på människorna i historien. Det är också berättelser om människor, och hur de format kulturmiljön, som vi ofta kan relatera till bäst. Berättelserna blir inslag i den historiska väven. Den banbrytande arkeologen Otto Frödin börjar till exempel att arbeta

med utgrävningar i Alvastra 1909. Han kom att jobba i och omkring Alvastra under resten av sitt liv och han blir som heliga Birgitta och många andra en del av platsens historia – precis som vi, som brukar den idag, kommer att bli det.

NÄR PÅLBYGGNADEN I Dags mosse upptäcktes ledde Otto Frödin arbetet med utgrävningen. Men han grävde också lämningar runt kungsgården som han kopplar ihop med Sverkerätten – en tid då statsbildningen har sina rötter. Hans tolkningar av "Sverkerminnena" har senare ifrågasatts men ska ses i kontexten av tidens nationalromantiska strömningar. För Otto Frödin blev historien om den mördade kung Sverker central i tolkningarna av platsen, till och med personlig då han och hustrun lät döpa sin son efter den gamle kungen i det så kallade "Sverkerkapellet".

I början av 1900-talet upptäcktes resterna av den märkliga pålbyggnaden i Dags mosse. På stenåldern var mossen en del av en innerskärgård. Vatten har haft rituell betydelse och kanske samlades stenålderns människor här vid ceremonier för att dela erfarenheter och berättelser med varandra. I mossens syrefattiga miljö har spåren efter dem bevarats.

Otto Frödin, uppe på stegen, överblickar utgrävningar av kloster-ruinen i början av 1900-talet. Idag har många av hans slutsatser omtolkats, men Otto har haft en stor betydelse för svensk arkeologi genom sin banbrytande utveckling av den arkeologiska fältmetodik.

»Att berätta historia ska göras med en medvetenhet om att det arv vi förvaltar idag också är resultatet av många hundra års urval.«

Otto Frödin genomförde också under många år arbetet med att gräva ut och restaurera lämningarna efter klostret i Alvastra som trots att de uppmärksammats som historiska minnen redan under 1600-talet befann sig i starkt förfall. Han tar sig an ruinen som ett fornvårdsprojekt och skapar mycket av det som vi idag kan se i besöksmålet Alvastra.

Så formar vi historiens väv, där lager läggs på lager, och där nya kunskaper och upptäckter ger nya perspektiv. Att, som SVT gjort, ta på sig uppgiften att berätta historien om vårt land under 15 000 år på tio avsnitt innebär att göra val. Att berätta historia ska göras med en medvetenhet om att det arv vi förvaltar idag också är resultatet av många hundra års urval, efterlämningar av tidigare berättelser. Om nationens framväxt och skapandet av nationella identiteter i olika syften. Historia och kulturarv kan vara en enande kraft men därmed också motsatsen – uteslutande. I skuggan av de dominerande berättelserna finns berättelser om andra grupper, platser, livsvillkor och bruk av kulturmiljön genom historien som också behöver berättas.

ATT FÅ UPPLEVA och känna spåren av historien kan ge oss tillfälle att greppa tid och det ger oss en möjlighet att förstå oss själva och det samhälle vi lever i. Kulturmiljöer kan på så sätt utgöra arenor för viktiga samtal kring hur vi ser på oss själva och nutidens utmaningar. I tider av kris kan historia och kulturarv också bli extra viktigt och bilder i media på plundrade museer och kulturhistoriska platser påminner om att motståndarens historia och kollektiva minnen är utsatta mål i krigstid.

Bruket av historia kan både berika och skapa nyfikenhet på att få veta mer. Därför är SVT:s stora satsning ett välkommet bidrag och en möjlighet för Statens fastighetsverk att berätta om platserna, husen, markerna och fornlämningarna. De bevaras för att berätta statens historia men de är också en historia om dig och mig, alla vi som lever här idag och ska vara en tillgång för alla. De är en del av historien om Sverige men också en del av framtiden och genom berättelserna om dem faller historien på plats. *

BYGGNADERNA SÄTTER SCENEN

Statens fastighetsverk förvaltar många av de byggnader som är skådeplatser för händelserna som iscensätts i Historien om Sverige. Därför blev myndigheten en av Sveriges televisions viktigaste samarbetspartner i projektet.

TEXT Mattias Boström FOTO Ulrika Malm/SVT/Historien om Sverige

ATT BERÄTTA en så omfattande historia som Historien om Sverige är utmanande, inte minst att hitta rätt inspelningsplatser. Här kunde Statens fastighetsverk bistå Sveriges television (SVT).

– SFV har varit väldigt behjälpliga med att hitta rätt inspelningsplatser och de är så klart en bra samverkanspartner, eftersom de sitter på så mycket om vår historia genom sina byggnader, säger Björn Wahren, producent och projektledare på SVT.

En av de svårare historiska epokerna att återskapa var, enligt Björn Wahren, medeltiden.

Anledningen är delvis att det helt enkelt inte finns så många medeltida slott bevarade i Sverige. Många av de gamla borgarna moderniserades till renässansslott på 1600-talet.

– Vi fick ofta filma mot något hörn, som var det enda ursprungliga som fanns kvar. Så det var väldigt begränsande, men

SFV hjälpte oss mycket med att hitta rätt miljöer, säger Björn Wahren.

Martina Hedvall, affärsutvecklare på Statens fastighetsverk, var den som försökte tillgodose SVT:s önskemål. I vissa fall var det enkelt, i andra lite krångligare. Som när förfrågan om ett slott kom in till SFV.

– Inga problem, tänkte jag. Vad vill ni ha? Ett gult? Ett rosa? Men så simpelt var det inte. De behövde slottet Tre Kronor innan branden 1697. Och det tyckte vi så klart var en spännande utmaning, säger hon.

MARTINA HEDVALL KOPPLADE in sina kollegor på kulturmiljöenheten för att hitta ett existerande slott med samma egenskaper som Tre Kronor.

– Vi tog fram flera förslag och det slutade med att SVT bland annat filmade på Läckö slott. När man filmar på historiska platser så behöver man givetvis

vara extra aktsam om vad man gör och hur man rör sig i miljöerna. Men det har fungerat jättebra, säger hon.

Två slott som SVT fick stor användning för var Vadstena och Skokloster. Framför allt det sistnämnda, som för Björn Wahren blev något av en favorit.

– Skokloster är ett så välbevarat slott, framför allt interiört, och har så många olika sorters miljöer och rum. Dessutom har personalen där varit fantastisk och mycket behjälplig.

Martina Hedvall hoppas att SFV:s fastigheter fortsätter att locka inspelningar och evenemang. Ju mer de syns, desto mer intresserad blir allmänheten, menar hon.

– Vi har sett exempel på att en filminspelning på en historisk plats ökar intresset för just den platsen. Och kan vi dessutom attrahera en ny historieintresserad publik genom Historien om Sverige så vore det fantastiskt. *

FOTO SVV/CLAES OLSSON

Gamla gymnasiet kan andas ut på nytt

GAMLA GYMNASIET i Karlstad, där eleverna noggrant studerade himlakroppar från observatoriet, kan tacka sin lyckliga stjärna för att det står kvar där det står. När hela staden stod i brand 1865 var skolan, som redan då var över hundra år gammal, en av få byggnader som klarade sig. Därför är detta inte bara en av Sveriges äldsta gymnasiebyggnader uppförd för sitt ändamål utan också ett av Karlstads äldsta hus.

Byggnaden uppfördes efter ritningar av Carl Hårleman efter viss bearbetning av Carl Johan Cronstedt och Johan Eberhardt Carlberg. Skolan namngavs efter kung Adolf Fredrik, Gymnasium Adolpho-Fredericianum, och stod klar 1759.

Det karakteristiska åttkantiga observatoriet var till stor hjälp för elevernas astronomistudier och utrymmet har i princip stått orört sedan dess. Genom åren har byggnaden varit bas för flera olika verksamheter, bland annat som lasarett i början av 1800-talet och under första världskriget. Men i dag är det varken gymnasister eller patienter i korridorerna – nu är det kontor för bland annat advokater och marknadsförare.

Nu är en större operation snart klar. Fasaden har putsats och målats på nytt, fönstren har fått en välbehövlig uppfräschning och koppartaket har delvis bytts ut. Utöver det håller byggnaden på att få nya lungor. Den tidigare frånluftsventilationen var ineffektiv och energikrävande, men det ska ett balanserat till- och frånluftssystem med värmeåtervinning råda bot på.

– Vi vill gömma undan kanaler och schakt så mycket som möjligt så att man fortfarande kan uppleva en äldre miljö som har spår kvar från 1700-talet. När arbetet väl är klart så ska det inte synas så mycket, säger Gunilla Bernspång, teknisk förvaltare på Statens fastighetsverk.

CLAES OLSSON

Foto taget vid ambassadens invigning 1959.

JUBILEUM *I HÅLLBAR STIL*

När Malene Bjørn fick uppdraget att inreda Sveriges ambassad i New Delhi var tanken att inredningen skulle vara ljus, lätt och modern. Känslan står sig än idag då ambassaden snart ska fylla 65 år och då Sverige och Indien firar 75 år av diplomatiska relationer.

TEXT *Elisabet Lorenz Werner*

”Innergården” inredde Malene Bjørn 1959 stilrent med bord av Eero Saarinen och fyra danska stolar. I dag Kasthallmatta av Gunilla Lagerhem Ullberg, Bruno Mathsson-soffor och konstverket Stilla regn av Birgitta Ahlin och Sirkka Lethonen. I den angränsande salongen har ny konst tillkommit (se bild på sid 34).

Det var 1948, ett år efter Indiens självständighet, som Sverige och Indien etablerade diplomatiska relationer. 1955 utnämndes Alva Myrdal till ambassadör i Indien. Hon hade då ägnat flera år åt tredje världens utvecklingsproblem och u-landsfrågor och såg utnämningen som kronan på verket.

Alva Myrdal var Sveriges första kvinnliga ambassadör och den enda kvinnan bland diplomaterna i New Delhi. Det var också under hennes tid där som den svenska ambassaden i New Delhi uppfördes – hon var en drivande kraft i processen och deltog aktivt i planerna.

DEN 10 NOVEMBER 1959 invigdes den nya ambassaden i närvaro av Indiens premiärminister Jawaharlal Nehru. Arkitekter var Jöran Curman och Sune Lindström och för inredningen stod den danska inredningsarkitekten Malene Bjørn.

Byggnaden väckte stor uppmärksamhet, inte minst inredningen som var skandinaviskt ljus och modern.

– Arkitekturen – och inredningen – får generellt stor uppskattning av besökare. De flesta kommenterar de officiella delarnas känsla av rymd, trots att det rör sig om en enplansbyggnad. Många blir förvånade när vi upplyser om att ambassaden och residenset invigdes 1959. Upplevelsen är att det är en fullständigt modern, samtida byggnad, säger Christian Kamill, biträdande myndighetschef på Sveriges ambassad i New Delhi.

DET VAR I slutet på 1940-talet som den svenska staten började leta efter en egen plats för den svenska beskickningen. Priserna var höga och det var svårt att få köpa mark om man inte hade indiska släktband. När den indiska staten i början av 1950-talet påbörjade planerna för ett diplomatiskt kvarter utanför New Delhi anmälde Sverige genast sitt intresse för en bit mark.

1954 upplät den indiska staten en 40 000 kvadratmeter stor tomt i diplomatområdet till Kungliga Byggnadsstyrelsen, och året efter kom arkitekt Jöran Curman till New Delhi första

Bild t v: Salongen i residenset fick 2009 samma turkosa färg som matsalen, soffor av Anna Kraitz och stolar gjorda av inredningsarkitekt Karin Ahlgren och möbelformgivare Åke Axelsson. Senare har en ljusare variant av den ursprungliga mattan återkommit och ny konst tillkommit. Snart gör UD:s inredningsarkitekter en ny översyn av inredningen.

FOTO MALENE BJØRN

Bild t h: Del av den blå mosaikfontänen ritad av arkitekt Pia Kjellgren Schönning och landskapsarkitekt Gösta Olsson 1998.

Bild nedan: Salongen i Malene Bjørns tappning 1959. Turkosblå matta, sober inredning i ljusa färger. Luftigt och lätt.

FOTO ÅKE ESON LINDMAN

SUCCESSIVT UTBYGGD FASTIGHET

DEN SVENSKA ambassaden i New Delhi har sedan 1959 byggts ut och renoverats vid ett antal tillfällen. 1989 gjordes en utbyggnad för Sida, ritad av arkitekt Joe Lindström. I slutet av 1990-talet ritade Pia Kjellgren Schönning ett kontor för Exportrådet och 2009 färdigställde Statens fastighetsverk Exportrådets nya, större lokaler av samma arkitekt. Nytt viseringskansli och nya personalbostäder på området byggdes 2011–2013. För att säkerställa att byggnadernas och områdets kulturhistoriska värden bevaras har SFV tagit fram ett vårdprogram.

gången för att undersöka platsen och förutsättningarna. Ganska snart bad han också sin vän och arkitektkollega Sune Lindström att hjälpa honom med uppdraget han fått av Byggnadsstyrelsen.

Här planerades kansli, residens och bostäder för personalen runt en öppen innergård. Ambassaden är i dag ett område med låga rödrosa tegelbyggnader med vita tak och funktionella vita dekorelement.

RESIDENSETS REPRESENTATIONSDELAR består av fyra rum: en stor salong, en matsal och mellan dessa två en stor övertäckt innergård samt ett litet bibliotek för samtal i mindre krets. Malene Bjørn (1914–2016), som redan 1955 kopplades in för att utföra inredningen, har berättat om de tidiga diskussionerna om utformningen av ambassadbyggnaderna, där "lätthet och luftighet skulle råda i det soliga och varma klimatet". Det var också uttalat att ambassaden inte skulle vara "överlastad och tyngd av antika möbler".

En svensk skribent rapporterade 1960: "Färgskalan är avsedd att ge intryck av svalka..., textilierna domineras av ljusblått och turkosblått med citrongula accenter" och "en för klimat och

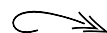

FOTO ARKIDES

Danska formgivaren Malene Bjørn gjorde inredningar i flygplan för SAS, Wennergren Center i Stockholm och Sveriges ambassad i New Delhi, bland annat.

Alva Myrdal var Sveriges ambassadör i Indien mellan 1955 och 1961. Här i en stol av Nanna Ditzel vid Eero Saarinens pelarbord.

»Färgskalan är avsedd att ge intryck av svalka.«

lokala förhållanden anpassad svensk atmosfär, en dagens tillämpning av karolinskt, gustavianskt och Carl Larsson, det bästa vi har.”

Det ljusa och det lätta var Malene Bjørns signum. En av hennes tidigaste inspirationskällor var det danska lustslottet Liselund på Mön från 1791 med ljusa färger, lätta möbler och ljus som strömmar in i rummen.

Hösten 2023 kommer att markera 75-årsjubileet och i centrum för detta står den stiliga ambassad-anläggningen, en av de största i New Delhis ambassaddistrikt och definitivt en av de vackraste och mest välskötta.

– Vi planerar en rad arrangemang till jubileumsveckan i början av december. Indien är ett viktigt land för svensk export och många aktiviteter har näringslivskoppling, säger Christian Kamill.

Sverige och Indien har ett nära samarbete idag. Mer än 260 svenska företag bedriver framgångsrik verksamhet i Indien och besöksutbytet och dialogen på politisk nivå är omfattande. På ambassaden finns ett 15-tal svenska medarbetare och cirka 25 lokalanställda. Handel och främjande är huvuduppgiften, liksom att följa den politiska utvecklingen i landet och Indiens ökade betydelse globalt.

– Att vi funnits på samma adress i sex decennier skänker tyngd åt den svenska närvaron i en stad där konkurrensen om uppmärksamheten är stor. Vårt dynamiska samarbete med Indien kompletteras av en attraktiv miljö med en intressant historia, avslutar Christian Kamill. *

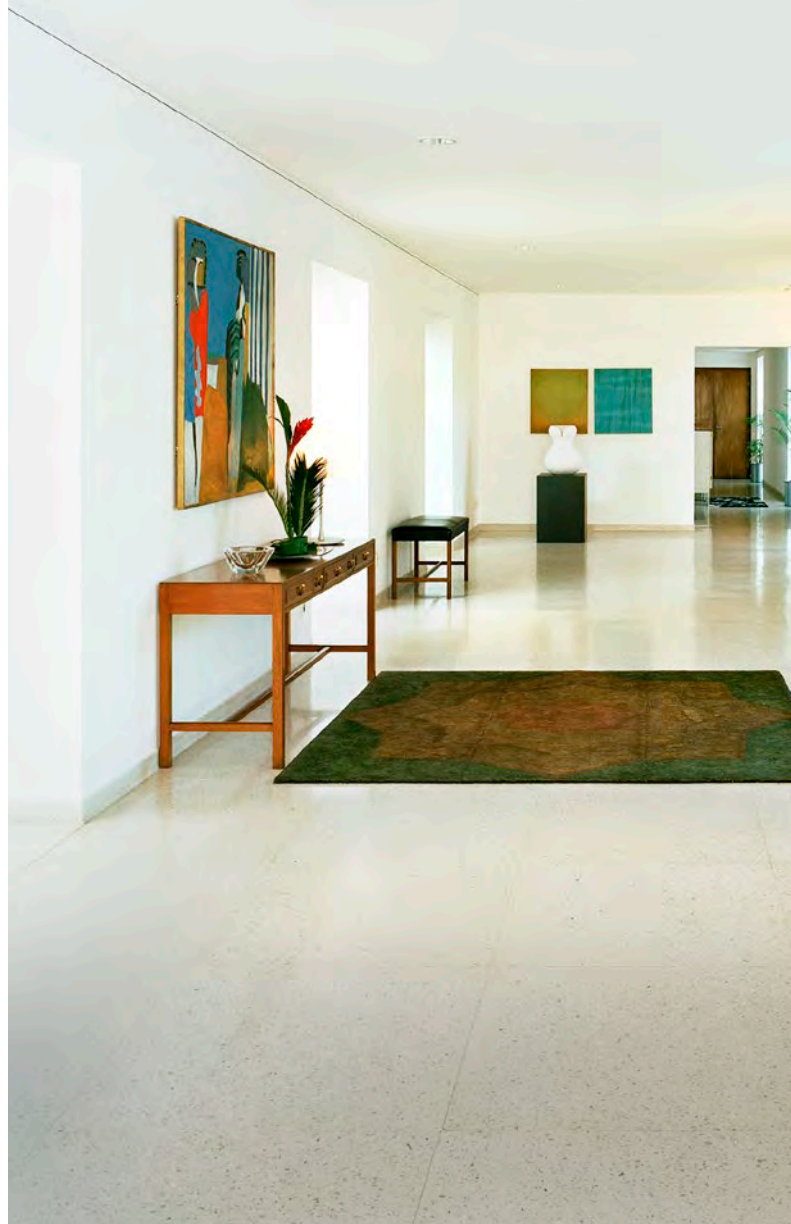

Bild t v: Gästmatsalen är till stora delar sig lik. Skänk och stolar av Josef Frank för Svenskt Tenn, stolarna – ursprungligen med smaragdgrön sits – som Malene Bjørn fick tjata sig till av en inte övertygad Estrid Ericsson. Bord ritat av Malene Bjørn.

Bild nedan: Ambassadanläggningen med entrébyggnaden i mitten, residenset till vänster och ambassadkansliet till höger.

I hallen är de gamla trämöblerna, som ursprungligen brukades för gästernas påsar, nu mer använda för besökandes sjalar.

SVENSK FASTIGHETS-FÖRVALTNING I INDIEN

Statens fastighetsverk har flera projekt på gång på den stora ambassadanläggningen. Kyla, vatten och ventilation uppdateras och man utökar återvinningen av regnvatten – rain water harvesting.

REGNVATTENPROJEKTET inleddes 2014, där man i stora nedgrävda tunnor sparar regnvatten för bevattning och andra behov. SFV ska också utöka den solcellspark man invigde 2011 och som byggdes ut 2018. I dag står den för 10 procent av den totala elanvändningen.

– Nu gräver vi ner nyisolerade kylvattenrör och förbereder markrörsnät för kablar. Allt detta ska integreras i det befintliga styrsystemet som nu uppdateras. Bättre styrmöjligheter kombinerat med de nya isolerade nedgrävda rören ska leda till större energibesparingar, berättar Erik Olsen, teknisk förvaltare på SFV.

– Belysningen, som nått sin tekniska livslängd, ska bytas ut till svenska armaturer med LED-ljus. Vårt mål är att de sammanlagda åtgärderna ska leda till att 25 procent av ambassadens elförbrukning kommer från solceller.

I ETT LAND DÄR temperaturen kan stiga till 52 grader och där luftkvaliteten ibland är mycket dålig är ventilationsanläggningar viktiga. SFV har därför sedan 2010-talet kontinuerligt arbetat med att installera kolfilter för att förbättra inomhusmiljön.

– New Delhi är rikt på både sol och regn och vi har stor nytta av insatserna kring solceller och regnvatten. I Indien finns ett betydande intresse för svensk know-how och inte minst grön omställning, säger Christian Kamill.

PHOTO BY / CLAES OLSSON

Rena mästerverk

RISINGE gamla kyrka i Finspång är en unik syn med sina fantastiska målningar i taket. Kyrkan grundlades under senare hälften av 1100-talet, men först i början av 1400-talet satte den så kallade Risingemästaren sin prägel på byggnaden. Då tillkom valven och kalkmålningarna som ofta har bibliska motiv. Den som besöker kyrkan kan bland annat se makabra bilder som föreställer tortyr och halshuggning.

Nu har konservatorer från Östergötlands museum på uppdrag av Statens fastighetsverk arbetat klart med taket. Med hjälp av mjuka penslar har de avlägsnat exempelvis spindelväv och löst damm. Man valde en varsam metod eftersom målningarna, som aldrig målats över, inte skulle klara av en djupare rengöring. Målningarna har heller inte fyllts i med ny färg utan bevaras i originalskick.

Kyrkan kallas även för S:ta Maria kyrka och går att besöka sommartid.

CLAES OLSSON

Vikten av kulturarv

Den som behärskar det förflutna behärskar framtiden. Den som behärskar nutiden behärskar det förflutna.”

Orwells citat

från romanen 1984 är välbekanta. Boken, som kom ut 1949, skildrar ett samhälle som styrs av ett parti som utövar en form av diktatur. Partiets slagord är ”Krig är fred. Frihet är slaveri. Okunnighet är styrka”. Befolkningen hålls i schack genom olika former av kontroll och med sofistikerad manipulation där inga sanningar är konstanta och det som var rätt igår är fel idag. Historien är ett redskap för elitens kontroll och den förändras ständigt.

Boken har haft en stor kulturell påverkan, även om den av många uppfattades som en tydlig dystopi. Inte skulle väl det samhälle som beskrivs kunna finnas? Så enkelt kan det inte vara att manipulera människor?

IDAG LEVER VI i en tid när det går att se tydliga tendenser mot det som beskrevs i 1984. Vi har nog alla stött på begrepp som fake news, falska nyheter. Konspirationsteoretikernas möjligheter att sprida sina vilda hypoteser har ökat exponentiellt med framväxten av sociala medier. Vi har sett många exempel på där sanningen manipuleras: ”Jag sade aldrig det jag sade igår och om någon hörde mej säga det, så var det bara fake.”

Med stöd av olika AI-redskap blir det svårare och svårare att avgöra om till exempel ett foto eller till och med en film är en avspeglning av ett faktiskt förlopp, eller en konstruktion. Kampen om vår uppmärksamhet och försöken att påverka våra uppfattningar pågår hela tiden. Från olika aktörer, inklusive fientliga stater, pågår ständiga påverkansoperationer där

FOTO IDA BORG

»Kampen om vår uppmärksamhet och försöken att påverka våra uppfattningar pågår hela tiden.«

alla redskap som kan användas också används. Vi lever i en märklig tid.

Nu kan man undra varför jag inleder en krönika i Kulturvärden på detta mörka sätt. Förklaringen är enkel: i den tid vi lever blir det än viktigare att bevara och utveckla vårt kulturarv. Statens fastighetsverks uppdrag är att förvalta en del av statens fastighetsbestånd. Inom detta finns en viktig del av det nationella kulturarvet – särskilt det som genom de fysiska byggnadsverken kan berätta om statens historia. Vi förvaltar också stora markområden, en sjundedel av landets yta och i dessa landskap finns en ständigt närvarande berättelse.

VI KAN I vårt fastighetsbestånd och våra landskap läsa olika historier, som alla tillsammans bildar grunden för vår gemensamma historia. Genom att de fysiska spåren finns kvar, så försvårar vi möjligheterna att helt förändra perspektiven på vår historia. Byggnadsverken, landskapet, arkiven och museerna har en helt avgörande betydelse för att vi ska kunna motverka de negativa effekterna av vår tids baksidor.

Samtidigt ska vi inte tro att det vi ser är det enda som funnits. Att vår historia ständigt måste tolkas och omtolkas är självklart. Vi lär oss mer och mer hela tiden och nya källor blir tillgängliga. Men vårt lärande måste bygga på grundläggande vetenskapliga principer. Det räcker inte med att säga att jag tycker att det är på ett visst sätt – nej, vi måste kunna belägga det som sägs.

SFV har ett fantastiskt spännande uppdrag genom att vi med vår förvaltning har så stora möjligheter att bidra till kunskapen om hur vårt samhälle utvecklats!

JAN OLOV WESTERBERG
fastighetsdirektör, Statens fastighetsverk

POSTTIDNING B

RETURADRESS Kulturvärden c/o Flowy, Box 15010, 167 15 Bromma

Prenumerera på Kulturvärden eller ändra din prenumerationsadress:

<https://order.flowy.se/statensfastighetsverk/selfservice> eller ring 08-522 183 52.

Mot en expeditions- och portoavgift på 200 kronor

får du fyra nummer av Kulturvärden.

DRÖM

LÄGE

Är det nu keramikateljén med butik och kursverksamhet kommer till?

Eller boutiquehotellet ni pratat om i tre år?

Och är det inte dags att äntligen öppna den efterlängtade dansstudion?

I Landskrona citadell ligger Kommandanthuset. 325 kvadratmeter möjligheter.

Är det nu det är läge?

Läs mer om Kommandanthuset: sfv.se/uthyres/kommandanthuset